

DETI O SVOJICH PRÁVACH
kvalitatívna sonda do života detí na Slovensku
Slovenský výbor pre UNICEF

Kvalitatívna sonda do názorov detí na dodržiavanie ich práv v každodennom živote je zatiaľ ojedinelým konkrétnym krokom naplňujúcim čl. 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa a princíp participácie detí na Slovensku. Deti od 11 do 15 rokov pochádzajúce z rôzneho kultúrneho, sociálneho a regionálneho prostredia sa formou pološtruktúrovaných skupinových rozhovorov (z angl. focus groups) na trojdňovom stretnutí vyjadrovali k záležitostiam individuálneho a spoločenského charakteru, ktoré sa ich priamo dotýkajú, a vyjadrili tak dôležité posolstvo o ich vnímaní a prioritizácii problémov nášho života.

Zároveň sa týmto položil základ pre prípravu alternatívnej monitorujúcej správy o dodržiavaní práv dieťaťa určenej Výboru OSN pre práva dieťaťa ako i zapájanie detí pri tvorbe strategických dokumentov, ktoré sa ich týkajú. Deti sa vyjadrovali k ôsmim tematickým oblastiam, ktoré približne pokrývajú, priamo či nepriamo, väčšiu časť článkov Dohovoru o právach dieťaťa. Ide o nasledovné oblasti: *Vzdelávanie a škola, Voľný čas, Zdravie, Rodina, Média, Ochrana detí, Práva a slobody a Nové trendy a potreby detí.*

Prieskum preukázal, že deti bez ohľadu na pohlavie, národnosť, región, rodinné zázemie, sociálnu, či ekonomickú situáciu rodiny, sú schopné a ochotné formulovať svoje názory a že,

- ponúknutá možnosť v nich vzbudzuje nielen radosť a zadostučinenie, ale aj pocit spoluzodpovednosti za riešenie daných problémov a zdravé sebedovetie;
- rovnocenné zaobchádzanie zvyšuje vnímavosť a spätnú pozitívnu reakciu na dospelých;
- nezaťaženosť názorov spoločenskými stereotypmi odhaľuje v jednoduchšej podobe často nejasné súvislosti a problémy, ktoré dospelí nevidia a/alebo nekomunikujú jednoznačne;
- deti chcú byť viac informované o svojich právach a viac sa aktívne zapájať do riešenia záležitostí, ktoré sa ich dotýkajú, a to od úrovne rodiny, cez školu, komunitu až po celú spoločnosť.

ANALÝZA NÁZOROV A POSTOJOV DETÍ

VZDELÁVANIE A ŠKOLA (čl. 28, 29 Dohovoru)

Škola je prirodzený priestor pre informovanie, no deti spravidla nebaví. Nudia sa v nej.

Škola je hneď po rodine najdôležitejším priestorom pre informovanosť o právach dieťaťa, ako aj pre praktické uplatňovanie týchto práv zo strán učiteľov aj spolužiakov. Je to celkom prirodzene dané dĺžkou času, ktorý v nej deti trávajú, situáciami, podnetmi a konfliktami, ktoré v tomto priestore aj počas školských aktivít mimo školy vznikajú a z ktorých sa tiež veľa učia.

- *"Učiteľia nám pripravujú zaujímavé výlety, kde sa veľa dozvieme."*
- *"Dni zdravia, projektové týždne."*
- *"Boli sme na koncerte. Bolo to super."*

Žiaľ, tento „priestor“ sa z pohľadu detí nevyužíva uspokojivým (praktickým, interaktívnym) spôsobom. Nielen z hľadiska informovanosti o právach detí sa v oblasti vzdelávania potvrdil dlhodobý trend slabej úrovne výučby nezáživnou formou, formou diktovania poznámok, neochoty učivo vysvetliť či s deťmi diskutovať.

- *"Podľa mňa by sme mali mať aj viac zadaní na projekty, teraz toho v škole veľa nemáme a je to nuda."*
- *"Niektoré učebnice sú hrozné."*
- *"Učiteľia by mali byť na vyučovaní milší a normálnejší."*

Deti v škole vedia viac o svojich povinnostiach ako o svojich právach.

Ukazuje sa, že deti sa o svojich právach od učiteľov dozvedajú len povrchno a učia sa o nich neskoro. Objavuje sa tiež tendencia učiteľov podvedome pripisovať väčšiu dôležitosť povinnostiam ako právam dieťaťa.

- *"Práva detí nie je téma, ktorá by sa používala v náš prospech, väčšinou to učitelia vždy obrátia a povedia nám aké máme povinnosti, ale keď povieme niečo my, to neplatí a nikoho to nezaujíma." (rómsky chlapec)*

Tak isto aj v iných oblastiach vyučovanie stráca v sprostredkovaní informácií svoje výsostné postavenie a postupne sa deti stále viac dozvedajú z internetu, časopisov, televízie, pri voľnočasových aktivitách, na súkromnom doučovaní alebo prostredníctvom "takýchto diskusných akcií".

- *"Veľa sa dozviem od ľudí, ktorých stretávam, z internetu a z filmov."*
- *"Tiež sa veľa učím v nečakaných situáciách."*
- *"Ja som sa veľa dozvedela aj na sedeniach u psychológov."*

Učitelia by mali deťom viac dôverovať, viac sa o ne zaujímať, byť milší a ústretovejší.

V rešpektovaní práv detí zo strany učiteľov je situácia prirodzene diferencovaná. Zdá sa, že prevláda rešpekt k potrebám a názorom detí hlavne zo strany triednych učiteľiek. Deti oceňujú najmä keď sa učitelia zaujímajú aj o ich život mimo školy a keď im dôverujú. Zlepšuje sa aj pochopenie a uplatňovanie participácie detí v škole, i keď stále je badateľný nevyužitý potenciál spoluúčasti detí na fungovaní školy, pričom deti z vylúčených rómskych komunít majú úplne minimálny priestor.

- *"Na prístupe učiteľov sa mi hlavne páči to, že už nás neberú ako deti a rešpektujú nás."*
- *"Riaditeľ školy si prečíta návrhy rady a keď sa mu zdajú dobré, tak sa aj uskutočnia"*
- *"Ak by sme chceli niečo zmeniť, tak sa na škole nenájde nikto, kto by nás chcel vypočuť."*

Deťom však stále ubližujú situácie, keď učitelia odmietajú uveriť žiakovi, že je obeťou šikany, alebo keď sa im za trest vyhrážajú a strašia ich. Tiež im vadí šikana, osočovanie a vysmievanie zo strany spolužiakov. Deti mimoriadne citlivo vnímajú akékoľvek diskriminačné správanie učiteľov pri zvyhodňovaní alebo znevýhodňovaní svojich spolužiakov, všímajú si najmä národnostné súvislosti.

- *"Moja učiteľka povedala, že Cigáni do plynu."*
- *"A moja povedala, že keď boli záplavy, nezobralo všetkých, ale len 50 cigánov."*
- *"Rómovia prídu na prvú hodinu a na druhú už idú domov. Keď nejaký biely utečie, tak volajú hneď rodičov."*

VOĽNÝ ČAS (čl. 31 Dohovoru)

Deti sa vo voľnom čase nenudia. Nemajú ho veľa.

Voľnočasové aktivity by sme mohli nazvať „esenciou“ detstva. Stretávanie sa s kamarátmi, zábava, šport, prechádzky atď. sú mimoriadne dôležité pre zdravý psychický a fyzický vývoj dieťaťa. Žiaľ, nárast školských povinností a intenzita návštev rôznych pravidelných krúžkov z tohto času deťom stále uberá. Aj samotné deti vnímajú voľný čas ako značne obmedzený najmä kvôli škole a krúžkom, ktoré väčšinou nevnímajú ako voľný čas, pretože ide o istú povinnosť, ktorú si deti musia pravidelne plniť.

- *"Niekedy mám nervy, lebo po krúžkoch sa hneď treba učiť. Každý si myslí, že sa učíme len na jeho predmet."*

Bez peňazí sa deti zabavia. Bez priateľov nie. Virtuálna realita sa stáva realitou bežného dňa.

Deti pomerne silne vnímajú možnosti trávenia voľného času v závislosti od lokality kde vyrastajú, ponuky ich školy a finančnej situácie rodiny. Sú citlivé na otázku financií, výšky vreckového, ale zhodli sa, že zabaviť sa dá aj bez peňazí. Deti z osady chodia na krúžky do komunitného centra a viac ako obmedzená ponuka krúžkov im vadí, že centrum býva preplnené, že si často nemajú kam sadnúť.

- *"Byť s priateľmi sa dá aj bez peňazí."*
- *"Mestskí poslanci míňajú zbytočne peniaze na veci, ktoré nepotrebujeme (napr. motokárska dráha) – a to len pre svoj biznis. Potom sa vyhovárajú, že na ostatné z peňazí nič nezostalo."*
- *"Pred tým, než vzniklo komunitné centrum, sme nemali kam ísť."*

Potvrďuje sa, že kamaráti zohrávajú mimoriadne dôležitú úlohu a že ich hľadanie, stretávanie sa a rozhovory sa stále častejšie posúvajú do virtuálnej roviny skypu, internetu a sociálnych sietí.

- „Ak máš kamošov, tak máš všetko. Bez nich sa to nedá.“
- „Neviem si predstaviť život bez kamarátov.“
- „Bez netu a sociálnych sietí by som neprežil.“

ZDRAVIE (čl. 24, 25 Dohovoru)

Deti hnevá, že sa ich lekár rozpráva radšej s rodičmi.

Deti vnímajú otázky zdravia a zdravotníctva prirodzene cez svoje osobné skúsenosti. Ukazuje sa, že chýba priamy kontakt s lekármi a vo väčšine prípadov je sprostredkovaný cez rodičov. To u detí vyvoláva nedôveru a pocit porušovania svojho práva na dôvernú informáciu.

- „Spolužiaci boli na 13-ročnej prehliadke a museli sa vyzliecť donaha pred rodičmi a bolo im to veľmi trápne.“

Téma sex je v škole stále tabu. Deti „vzdeláva“ najmä internet.

Pre dospievajúce deti je veľmi dôležitá oblasť sexuálnej výchovy, ktorú vo veľkej miere pociťujú ako nedostatočnú. Zo školy si pamätajú len útržkovité informácie a v rodinách je téma sex tiež stále tabu. Deti z rómskej osady sa zdôverili, že v škole sa o tejto téme nerozpráva a doma už vôbec nie. Absentujúcu sexuálnu výchovu si deti nahrádzajú informáciami, ktoré si samé nájdu na internete.

- „My vôbec nemáme sexuálnu výchovu. Nehovorí sa o tom.“
- „Viem z biológie, že môžem dostať AIDS.“
- „Nemáme žiadne informácie (napr. o ochrane), ak tak od starších báb.“ (dievča z osady)
- „Stačí pozeráť jeden americký film a už všetko viem.“

Deti navrhujú sprísniť kontrolu predaja alkoholu mladistvým.

Ohľadne návykových látok majú deti pomerne široké informácie, ale problémom zostáva, že sú proti návykovým látkam nedostatočne chránené, najmä v benevolentnom prístupe pri predaji tabakových a alkoholických výrobkov, s ktorým majú skúsenosti. Záleží však na prostredí v ktorom sa pohybujú a osobnom presvedčení, ktoré ich pred návykovými látkami chráni. Medzi návrhy ochrany mladistvých zaradili deti montovanie kamier do obchodov pre lepšiu kontrolu predaja alkoholu.

- „Cez leto som šiel do stánku na pláži a vypýtal som si pivo. Predavač sa ma spýtal, aké chcem a načapoval mi.“ (chlapec, 13 r.)
- „Veľmi nám vadí, že dospelí fajčia. Potom sa nám ťažko dýcha.“ (dievča z osady, 12 r.)

Deti nechápu podstatu „iného“ prístupu k deťom so zdravotným postihnutím.

V postoji k zdravotne postihnutým deťom je vidieť jednoznačné pochopenie a podporu inkluzívneho vzdelávania a celkové zlepšenie bezbariérovosti. Na druhej strane je zrejme potrebné skvalitniť informovanosť, lebo veľa detí pomoc týmto deťom a opatrenia pozitívnej diskriminácie nechápe.

- „U nás v škole boli dve sestry na vozíčku. Dali ich do triedy blízko jedálne, ale do ostatných častí školy veľmi nemali prístup, lebo tam boli schody.“
- „Máme dvoch spolužiakov na vozíčku, zapadajú, ale niektorí sa im vysmievajú.“
- „V triede máme dyslektika a má špeciálne pravidlá na skúške a všetci mu závidia. Hovoria, že to nie je fér.“

RODINA (čl. 5, 9 Dohovoru)

Rodičia deti nechápu a málo sa s nimi otvorene rozprávajú.

Práva dieťaťa a ich praktické uplatňovanie sa začínajú v rodine a sú, bezpochyby, celé detstvo silne determinované rodinným zázemím. Z tohto dôvodu je úloha rodiny v tejto oblasti nenahraditeľná. Aj samotné deti vnímajú podporu a pomoc rodiny, najmä rodičov, ako veľmi dôležitú. Väčšinou ju od rodiny dostávajú, aj keď viac v oblasti učenia a záľub, menej v hlbších rozhovoroch o živote, prežívaní bežného dňa. Znovu sa potvrdzujú najmä problémy v rozvedených rodinách, nedostatok času pre deti, prípadne finančná kompenzácia, ak rodič nedokáže venovať dieťaťu dostatok času.

- „Ja keď chcem ísť na nejaký koncert, tak mi rodičia dajú peniaze.“
- „Ja vidím že rodičia sú šťastní, keď sa mi niečo podarí.“
- „Môj otec má mladšiu priateľku. Všade spolu chodia a ak si ma všimnú, dajú mi nejaké peniaze, nech si idem niečo kúpiť a majú pokoj.“

Všeobecne v rodinách prevláda rešpektovanie názorov dieťaťa, horšie je to s ich skutočným pochopením a vnútornou akceptáciou zo strany rodičov. Celkovo je však možné konštatovať, že v rodinách stále chýba otvorená diskusia a náležitý čas na rozhovory s deťmi, pričom medzigeneračný odstup sa stále zväčšuje najmä z dôvodu rýchlo sa rozvíjajúcich informačných technológií.

- „Ak dostaneš jednotku, je to samozrejme, ak päťku, dobre že ťa z domu nevyhodia.“
- „Rodičia nevedia, ako na deti. Mudrujú do všetkého, aj keď tomu nerozumejú, a stále sa oháňajú so skúsenosťami zo svojej mladosti.“
- „Nechápu, že sa viem brániť a viem, čo je dobré.“

Deťom vadí, že dospelí klamú.

Deti sú bežne vystavené neúprimnosti v spoločnosti a intenzívne ju vnímajú aj vo svojom najbližšom prostredí. Sú svedkami pokrytectva, ktorým pohrdajú, a tiež ich trápi neférovosť, následkom čoho dospelým a autoritám prestávajú veriť.

- „Dospelí klamú a vadí mi to. Oco aj mama klamú. To vidno, ak niekto klame.“
- „Môj otec na súde klamal, že zarába 200 eur mesačne, aby mi znížil výživné. Pritom má jednu dosť známu reštauráciu.“

MÉDIÁ (čl.17 Dohovoru)

Deti internet zabáva, vzdeláva, ale aj ohrozuje.

Oblasť médií sa v živote detí oproti minulosti výrazne zmenila. Internet odsunul všetky ostatné médiá a stal sa nielen najdôležitejším zdrojom informácií, ale rovnako dôležitým prostriedkom komunikácie s kamarátmi, zábavy, oddychu. Malá skúsenosť rodičov s týmto médiom zvyšuje riziká, ktoré z neho vyplývajú, najmä dĺžku času stráveného pri internete, nepravdivý obsah a predovšetkým riziká bezpečnosti.

- "Ja sa napríklad v sobotu zobudím, idem na net a skončím o tretej ráno."
- "Zlé je, ak sa deti dostanú na nevhodné stránky, vidia veľa zla, mŕtvol, drogy a porno - a potom ak chcú skúšať veci, inšpirujú sa tým, čo videli."
- "Prekáža mi, že na internete sú nepravdivé informácie, potom máme v úlohách v škole chyby."

Deti majú už veľa skúseností so zneužívaním fotiek, sexuálne motivovanými návrhmi a majú strach zo zásahov do súkromia. Celkovo sa deti zhodujú, že internet nie je veľmi bezpečný a i keď si vo väčšine prípadov vedia poradiť sami, jeho používanie by malo byť najmä pre menšie deti usmerňované a kontrolované (napr. mali by sa blokovať niektoré stránky), zároveň sú skeptické voči efektívnosti takýchto opatrení.

- "Určite by malo byť viac informácií o používaní internetu aj o hrozbách."
- "Tie staršie deti už vedia o rizikách, ale zas tie mladšie ešte aj naschvál budú skúšať, čo je zakázané."

Deti média fascinujú, ale ostávajú zároveň kritické. Vadí im aj fakt, že dieťa zobrazujú v negatívnych súvislostiach.

V ostatných médiách, najmä v televízii, im najviac prekáža hlavne nepravdivý obraz, aký podávajú o deťoch - u menších detí príliš naivný, u dospievajúcich hlavne negatívny. Mnohým vadí aj jednostranné zobrazovanie špinavých a zanedbaných detí v rómskych osadách.

- "Televízie dávajú zlé správy a dobré nedávajú, alebo prekrúcajú."
- "Deti často zobrazujú trápne. Keď sú deti malé, ukazujú ich ako hlúpučké, naivné, staršie deti zase ako lajdákov, ktorí kašľú na všetko a neznášajú celý svet."
- "Keby k nám prišla televízia a filmovali by nás a o 200m by bola hádka kde by sa ľudia bili, ukážu tú hádku a nie nás a náš dom. To dobré a pekné by ani neukázali. Ukazujú len to negatívne." (chlapec z osady, 12 r.)

Deti intenzívne vnímajú taktiež obmedzenú ponuku televíznych programov určených deťom a znepokojuje ich kvalita programov výrazne zameraná na „dospelú smotánku“.

- *"Televízie vedú dospelí, a preto na deti zabúdajú. Je hlúposť, keď dajú rozprávku o 10tej večer. Deti by mohli robiť správy pre deti."*
- *"Tvorcovia by chceli, aby boli programy výchovné, ale sú často veľmi trápne."*
- *"Na novinách mi vadí, že sú tam stále len správy, ale nič o nás, teenageroch. Samé celebrity, koho to má zaujímať."*

OCHRANA DETÍ (prierezová oblasť)

Deti dôverujú dospelým stále menej.

Potrebu ochrany vnímajú deti hlavne v kontexte každodenného života, napr. na uliciach, v škole. Navrhujú zlepšiť kamerové systémy, zaviesť hodiny sebaobrany, zlepšiť núdzové linky. U detí prevláda pocit, že tí, ktorí ubližujú deťom, sú veľmi slabo trestaní. Avšak pretrváva skepsa pri posudzovaní praxe vymožitelnosti práva.

- *"Ten, čo kradne, dostane 20 rokov, a ten, čo niekoho zabije, dostane 14."*
- *"Napríklad ten Brejvik koľko dostal rokov - 12 či 20? Ten, čo založil megaupload, tak čo dostal? 50 rokov, tuším. Zdá sa mi to strašne nespravodlivé. Keď ide o peniaze, dajú strašne veľký trest, ale keď ide o deti alebo o ľudské životy, tak nič."*

Mnohé deti vyjadrili značnú nedôveru k dospelým, politikom a polícii. Výrazne rezonuje, že dospelým ide primárne o moc alebo vlastný zisk. Avšak pozitívne vnímajú zvýšený záujem sudcov o ich názor pri súdnych konaniach (rozvodových).

- *"Ja sa obraciam na dospelých len v krajnom prípade. Pomôžem si sama, alebo idem za kamoškou."*
- *"U nás v paneláku sú takí, čo drogujú a fetujú, a polícia s tým nič nerobí. Nemôžu nikam bez povolenia vojsť."*
- *"Keby neboli takí ľudia na čele súdnictva, ktorým nejde len o vlastný zisk, ale o to niekomu pomôcť. Až keď budeš mať peniaze a moc, budeš môcť niečo zmeniť."*

Sme závislí na elektrine. O Zem sa nestaráme.

Deti reflektujú aj na aktuálne spoločenské témy. Boja sa sociálnej situácie, vývoja medzinárodných vzťahov a ekológie. Veľmi citlivo vnímajú otázky životného prostredia, majú o tejto téme dosť informácií a téma ich veľmi zaujíma. Tiež odsudzujú s tým súvisiace pokrytectvo. Deti z osady prejavili nespokojnosť nad čistotou prostredia, v ktorom vyrastajú a hygienickými podmienkami.

- *"Milujem ľudí, ktorí vykrikujú múdrosti o životnom prostredí, a za rohom odhadzujú špaky."*

PRÁVA A SLOBODY (čl. 3, 13 Dohovoru)

Deti nerozumejú odbornému jazyku politikov, sudcov, lekárov a niekedy aj učiteľov.

Zdá sa, že deti majú možnosti aj prístup k dostatočnému množstvu potrebných informácií rôzneho druhu, problémom však zostáva forma, akou sa podávajú, t.j. zrozumiteľnosť informácií. Týka sa to všetkých úrovní – od zdravotníctva, školských učebníc, až po médiá. Z tohto hľadiska sa javí dôležité vytvárať dostupné detské verzie dokumentov a materiálov z tejto oblasti v rôznych národnostných jazykoch a zabezpečiť tak ich zrozumiteľnosť a skutočnú prístupnosť.

- *"Všetky zákonníky sú písané zložito, jediné, čomu sa dá rozumieť je súdna sieň."*
- *"Lekári stále hovoria nezrozumiteľne, a aj keď to chcú vysvetliť, zas je to nezrozumiteľné."*
- *"Nerozumiem „terms and conditions“ na internete."*

Deti si všímajú diskrimináciu. Aj pozitívnu, no nechápu ju.

Právo nebyť diskriminovaný deti spájajú najmä s dvomi skupinami v našej spoločnosti – s deťmi s rómskym etnickým pôvodom a maďarskou národnosťou. Na jednej strane vnímajú prirodzené bariéry na začlenenie – najmä jazyk, u Rómov aj chudobu; na druhej strane je zrejmé, že preberajú od okolia mnoho predsudkov a stereotypov. V tejto oblasti vzniká potreba väčšej diskusie, informovanosti so zabezpečením už spomínanej „child-friendly“ formy aj atmosféry.

- *"V dramatickom krúžku s nami bolo rómske dievča a ohovárali ju kvôli tomu, ako vyzerá."*
- *"Rómovia odsudzujú v škole nás bielych, nie my ich. Ak niečo proti nim v škole povieme, keď urobia niečo proti pravidlám, tak sme my tí zlí."*
- *"V Košiciach sme mali dve školy, na jednu chodili bieli a na jednu takí, ako ste vy. Cigáni a postihnúť. Ak toto nie je diskriminácia, tak čo potom. Možno je to pre ich dobro - aby im bieli nerobili zle."*

Pri deťoch maďarskej národnosti sa neobjavili žiadne pocity diskriminácie, zato sú stále prítomné, vo väčšej či menšej miere, u detí rómskej príslušnosti vyrastajúcich v integrovaných i segregovaných prostrediach.

- *"Prečo ste o niečo dôležitejší ako my? Ja tomu proste nerozumiem. Podľa mňa musia byť školy zmiešané, aby sme sa spolu naučili vychádzať." (rómske dievča z mesta, 14 r.)*
- *"Keď by som bol v zmiešanej škole, bol by som samotár." (chlapec z osady, 12 r.)*
- *"Zatiaľ nám to vyhovuje, tak ako to je. Keď si medzi svojimi, dá sa s nimi rozprávať a berú nás." (dievčatko z osady, 12 r.)*

TRENDY A NOVÉ POTREBY

Za moderné považujú deti aj stres, samotu, drogy a nové technológie (internet).

V rozhovoroch a reakciách správaní detí sa potvrdili poznatky zistené pri realizácii iných prieskumov v zahraničí. Virtuálny svet sa stal stabilnou súčasťou života aj detí žijúcich v SR. Nové technológie a konzumný spôsob života majú veľký vplyv na život detí a prostredie v ktorom vyrastajú. Tiež čoraz menej času stráveného s deťmi zo strany rodičov (pracovná vyťaženosť, neúplné rodiny, rozvody) hrá podstatnú rolu v živote detí. Deti z osady označili za moderné stavenie veľkých domov, nosenie značkového oblečenia a jedenie rýb.

- *"Moderné je mať ego. A byť mainstream."*
- *"Kto nie je na facebooku, ten neexistuje."*
- *"Moderné je ísť domov, byť sám bez rodičov, furt v strese, drogy, alkohol."*

Deti nepociťujú nutne potrebu byť moderné. Závislosť od návykových látok vnímajú negatívne, tieto látky považujú za nezdravé a predovšetkým dievčatá vyjadrili svoj suverénne odmietavý postoj voči ich konzumu. Staršie deti sa netaja tým, že na dennodennej báze konzumujú nealkoholické nápoje obsahujúce kofeín (kola, káva, energy drinky) z dôvodu únavy počas vyučovania.

- *"Keď sa nenechám ovplyvniť druhými, nehrozí, aby som sa na niečo dala."*
- *"Cestou do školy si kupujem energy drink, aby som na vyučovaní nezaspal. Veľa času trávim v noci na internete."*

V kontexte moderného spôsobu života vidia deti úskalia najmä v popularite nových technológií, a to vždy na základe priamych osobných skúseností.

- *"Nevieme už rozlíšiť skutočnosť od reklamy."*
- *"Úchyláci na nete. Raz mi ponúkli 500 eur, ak sa budem pozeráť na fotky nahého chlapa."*
- *"Mne napísal na Pokeci pedofil, 30ročný. Bol to chlap a mal ženský nick a chcel, aby som mu ukázal profilové fotky. Riešil som to celé s bratmi, stlačil som na Pokeci, že ma ten človek obťažuje."*

Deti chcú byť hlavne sami sebou.

Napriek deklarovanému veľkému prehľadu týkajúceho sa moderného štýlu života (vrátane jeho reprezentantov) deti nevedeli spontánne vymenovať svoje výrazné vzory. Vnímajú pozitívne hodnoty svojich rodičov, učiteľov, trénerov a tiež majú svojich obľúbenecov z populárnej sféry, no všeobecne sa zhodli na tvrdení, že chcú byť hlavne sami sebou. Deti z osady by chceli byť ako ich učiteľky, ktoré vedia všetko, či študentky sociálnej práce, ktoré sa im v osade venujú. Výnimku tvorili niektorí chlapci, ktorí majú za vzor známych športovcov. Z prejavov (verbálnych aj neverbálnych) sa vyskytli aj silne rasisticky podnietené vzory vo forme hnutí aj ich predstaviteľov (vrátane slovenského pravicového hnutia).

RESUMÉ

I keď sa táto sonda zameriavala na veľmi širokú oblasť života detí, z hľadiska čoho nebolo pri jednotlivých oblastiach možné ísť dostatočne do hĺbky, poskytuje nám pohľad na vnímanie svojho života očami samotných detí. Z pozorovania v rámci času stráveného s deťmi nás stále znovu udivuje zistenie, ako jednoducho a trefne vedia deti pomenovať aktuálne problémy, o ktorých dospelí rozmýšľajú a rozprávajú príliš komplikovane.

Na záver treba spomenúť aj veľkú dávku zodpovednosti, ktorú deti prejavili pri formulovaní záväzkov z ich strany, aby sa spolunažívanie detí s dospelými zlepšilo:

*"Aj my by sme mali pomáhať, keď to dospelí potrebujú a veriť im. Ak im nepovieme, čo nás trápi, nebudú nám vedieť pomôcť. Mali by sme ich tiež viac počúvať, rešpektovať, byť slušní a ctiť. Tiež by sme sa mali lepšie učiť, nefajčiť a nepiť. My sami by sme si mali navzájom pomáhať a držať spolu, požičať svoje oblečenie tým, ktorí to potrebujú, nikomu nenadávať, nevysmievať sa iným deťom ani ľuďom so zdravotným postihnutím alebo iným znevýhodnením. **Všetci sme si rovní a sme tu nato, aby sme tým v núdzi pomohli.**"*

Ako posolstvo sa dajú vnímať odkazy detí pre dospelých, čo by mohli robiť, aby sa deťom na Slovensku žilo lepšie:

*"Určite by nemali na nás kričať, mali by tráviť s nami viac času, pristupovať k nám rovnocenne a počúvať naše názory, lebo aj deti môžu mať skvelé nápady. Rodičia by nám mali viac veriť, starať sa o deti a ísť im príkladom. Učitelia by mohli vylepšiť školy, dávať nám menej úloh a nestresovať nás. Politici by nás mali ochraňovať, viac sa zaoberať problémami detí, rešpektovať detské sny, podporovať ich v tom a pomáhať im v budovaní lepšej budúcnosti. Všetko by bolo ľahšie, keby dospelí chceli vypočuť naše názory a brali ich do úvahy. **Priali by sme si, aby vám na nás záležalo viac, ako na vývoji nových počítačov, alebo kurze eura.**"*

Spracovali: PhDr. Tatiana Cárová, PhDr. Peter Guráň, PhD., Mag. Alexandra Draková

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR v rámci dotačného programu Podpora a ochrana ľudských práv a slobôd. Za obsah tohto dokumentu je výlučne zodpovedný SV pre UNICEF.

